

“הו, רגע, אתה יפה”

מאיר קוזרי: רוחות של מצבי רוח, הוצאת עמדה 2015, 35 עמ'

ספרי שירה רבים רואים אור בעברית, אולי אפילו אחד מדי יום. לא כולם ראויים להתייחסות, אבל יש כאלה הנבלעים בהמולה, אף שאיכותם אינה נופלת מזו של המשוררים הצועקים בכיכר העיר של המדיה. ספר שירה אחד כזה שנשכח לו הוא **רוחות של מצבי רוח** מאת מאיר קוזרי. זהו כנראה ספר ביכורים ואין בו פרטים ביוגרפיים, אבל מדובר במשורר לא צעיר, המנסה, חרף קושי נפשי גדול, להתמודד עם העולם. בשיריו של קוזרי הבחנתי לראשונה בכתב העת 'מטען' (שהקים מקסים גילן ז"ל, המשיך בעריכתו של הסופר יוסי גרנובסקי, וכיום מצוי בהפסקת פעילות, זמנית, כך אני מקווה).

כאשר אין למשורר כישרון מתפרץ ויוצא דופן, או קופסת כלים נרחבת של אמצעים ספרותיים, מוטב לו שיכתוב בצניעות, בפשטות, בגובה הרצפה. העברית היא שפה שאוהבת צמצום, רצינות, ושייחוד. וכך עושה קוזרי בספרו – המכיל רק 35 עמודים (בקושי ניתן לקרוא את שם הספר בשלדית).

רוח זה, מרמת השיר היחיד ועד לספר כמכלול, מזכיר עלה נידף ברוח ובו בזמן יוצר אינטימיות. סגנון הכתיבה של קוזרי הזכיר לי את כתיבתו של המשורר נועם שדות: שירה ישירה, שהולכת על הגבול הדק בין פשטות לפשטנות. לעתים השירים גולשים לפשטנות רגשנית, לעתים הם מצליחים להיות פשוטים כעצי זית.

השיר הראשון מציג דובר שמצבו הנפשי התערער עד כדי אשפת. פתיחה בוירודי היתה עלולה להקשות על התרחשותה של טרנספורמציה אמנותית, אבל קוזרי בוחר לצייר מעין מפה היסטורית של יפו, כלומר עורך הורה לפני שהוא מגיע לכאבו הפרטי, שגם הוא נתפס כחלק ממצבו הקיומי של המין האנושי:

“אני הולך בדרך לִיפּוֹ, קדם הִלְכוּ פה העִבְרִים

ראותינגו/ הָיִינוּ אוֹמְרִים, הוֹ! רֵגַע/ אַתָּה יָפֵה.”
שיר נאה נוסף – ‘לניטשה’ – הוא מעין כתב האשמה כלפי הפילוסוף הגאון אך מרתיע בניהיליזם הגורף שלו: “זו נכון שאין אלהים/ אך זה לא אומר/ שמתר/ הפל/ אם לא נתחשב/ אחד בשני/ נשרף/ כל אחד/ בתורה/ וזה/ בהחלט/ לא נעים”.

אולי היה אפשר לוותר על שלוש השורות האחרונות, ובכל זאת, הדיבור הפשוט, הילדי, מסתיר אמירה תיאולוגית כנה.

כאמור, יש גם בספרון הרקיק הנ"ל שירים שבהם הצמצום והפשטות נוגעים בפשטנות. למשל בשיר המשתמש באידיום השחוק של ליצן עצוב:

“אני ליצן/ מנסה לבדר את כלם/ כדי שיאהבו גם אותי/ אך החיים אינם תמיד מצחיקים...” כך גם ב“הסתכלתי בעיניך האפורות/ ולא ראיתי שם רחמים/ רק תחנה אחת/ נשארה בלבי/ שלא תחתכי/ את הקורים הרקים/ והבלתי נראים...”

נכון, אפשר להזדהות, אבל “תחינה אחת בלבי” הוא צירוף משומש מדי, כמו גם: “אני צריך הרבה מפתחות /- מפתח ללב שלך/ מפתח ללב שלי/ וזה לא אותו מפתח...”

השירה המינימליסטית, המצמצמת, בעצם חותרת אל הדממה. לכן רק טבעי שהיא תשמש משורר לתיאור של בית קברות: “אני עומד פה ליד קבר אמי/ שקט פה מסכיב/ שירת עצי ברושים גבוהים/ עומדת במשמר כבוד/ הו, מתים, מתים/ היקרים/ תנו לי רגע של שלווה/ לנחם מהחיים”.

שיר פשוט, על גבול הפשטנות אולי, ובכל זאת נוגע. למה? בגלל הצמצום האכזרי והצניעות. כתיבה פשוטה, תוך ויתור כמעט מלא על אמצעים אמנותיים, היא הימור. זוהי טיסה במטוס קל חד מנועי, שאם יתקלקל – המטוס יתרסק. ולכתוב פשוט, בגובה העשב, איננה מלאכה קלה כלל.

יובל גלעד

הראשונים/ ופלישתים מארצות הים, וערכים הגיעו מהמדרב/ וצלבנים דהרו פה לקבר הקדוש/ והברון אוסטינוב חפש פה אהבה/ והטמפלרים בנו פה באמונה/ וגם אמי ירדה פה מאניה/ בתקוה לרקוד 'הורה' בקברין/ ועכשו אני הולך פה/ לתחנה/ לבריאות/ הנפש/ כי קלנו משגעים”.

שיר נוסף, שמבטא מודעות פוליטית, מסכם את המאה העשרים. זוהי כמוכן מלאכה בלתי אפשרית לשיר קצרצר, אבל באופן מפתיע הדיבור הישיר מעביר משהו מהטירוף של מאה זו: “במאה העשרים/ הפרנאיד/ והנרקיסטיט/ שלטו/ על העמים/ והעמים/ שתקו/ מהפנטים/ ומקבצים/ והיו שמחים/ להשאר/ בצד הבטוח/ של החיים” – תיאור פשוט, כמעט במילים של ילד, ועם אותה תמימות של “המלך הוא עירום” מטיח בסוף השיר התרסה לא פשוטה מול הקוראים אשר “שמחים להישאר בצד הבטוח של החיים”. כלומר, גם אתה, הקורא, וגם אני, כנראה, לא היינו עושים הרבה להצלת יהודים, אם היינו גרמנים בתקופת השואה.

הצניעות מחייבת תשומת לב לכל רגע:

“כשנולדנו/ לא ספרו לנו/ שנמות/ אלו ידענו/ היינו חיים/ במלא/ כחננו/ היינו נושמים/ כל רגע/ במלא”

כלפי הגיבורים, והשלמה עם הטראומה, הפצע הצלע השלישית. החמלה וההשלמה מובילות את הגיבורים לרובק בשגרה, שגם אם היא נראית לעתים כמקור לחוסר שביעות הרצון, היא במידה רבה המרחב הבטוח המציל מן הנפילה.

עדיה מנדלסון-מעוז

מתוך דברים שנישאו בהשקת הספר, 12.7.15

שילוחו. רק במטוס, כשניתנת לו ערכת משחקים וממתקים המיועדת ל'בן המת', נתקף פתאום תחושת צער ואובדן על הילד שמעולם לא היה לו, וחש את העדרו כצלע נוספת בינו לבין גרושתו האבודה, צלע שלפתע הוא כמה אליה בכל מאודו.

פתחתי ב"הסיפור על האנשים הרקודים", ובשוני בינו לבין מרבית הסיפורים בקובץ – בעיקר משום שהסיום שלו הוא במובנים רבים סוף טוב. במרביתם המכרעת של סיפורי הסוף איננו טוב במובן הזה. אובדנים וטראומות אינם מרפים מהגיבורים ומהקוראים. אבל יש חמלה

הסיפור, המצביע על אייקון ממוסחר של הנאה, שונה מאוד מעלילתו הקודרת. זהו סיפור המערב עצב גדול עם הומור, וקריאתו מעוררת אי נוחות. הגיבור, יוסף קופלמן ("קופ"), מקבל יום אחד טלפון מ"קרן באר המשאלות" המגשימה משאלות לילדים שהם חולים סופניים ומתבשר על נסיעה לדיסנילנד. אלא שלקופלמן אין ילד. למעט טעות זו, בארגון יודעים עליו הכל: על אשתו לשעבר ועל הריונה מבן זוג חדש, היריח שהוא עצמו לא ידע עליו; הם יודעים היכן הוא עובד, ואף מסדרים לו חופשה. קופלמן – אדם אפור וברדד, שהסכיבה משלחת בשמחה לדיסנילנד – מקבל בהכנעה את